

1968); *Jesus Christ, The Witness of History* (Leicester 1969, 1985); *Christianity, The Witness of History: A Lawyer's Approach* (London 1969); *Christianity and Comparative Religion* (London 1970); *A Lawyer Among the Theologians* (London 1973); *Issues of Life and Death* (London 1976; Anderson'un kürtajı, doğum kontrolü, ölüm cezası ve ötanazi gibi konuları Hıristiyanlık açısından ele aldığı eseridir); *The Mystery of the Incarnation* (London 1978); *The Fact of Christ: Some of the Evidence* (Leicester 1979); *God's Law and God's Love: An essay in Comparative Religion* (London 1980); *God's Word for God's World* (London 1981); *The Teaching of Jesus* (London 1983); *Christianity and World Religions: The Challenge of Pluralism* (2. bs., Leicester 1984); *An Adopted Son: The Story of My Life* (Leicester 1985).

Makale: Anderson, sadece İslâm hukuku ve İslâm ülkelerindeki hukuki gelişmeler hakkında almişa yakın makale yazmıştır (özellikle İslâm'la ilgili makalelerinin listesi için bk. Kılıç, sy. 4 [2004], s. 143-146). Bunlardan bazıları şunlardır: "Recent Developments in Shari'a Law" (*Muslim World*, XLI [Oxford 1951], s. 34-48, 113-126, 186-198, 271-288; XLII [1952], s. 33-47, 124-140, 190-206, 257-276); "Law as a Social Force in Islamic Culture and History" (*BSOS*, XX [1957], s. 13-40); "Colonial Law in Tropical Africa: the Conflict Between English, Islamic and Customary Law" (*Indiana Law Journal*, XXXV [Bloomington 1960], s. 433-442); "Recent Reforms in the Islamic Law of Inheritance" (*International and comparative law quarterly*, XIV/2 [Cambridge 1965], s. 349-365); "Pakistan: An Islamic state?" (ed. R. H. C. Holland – G. Schwarzenberger, *Law, Justice and Equity*, London 1967, s. 127-136); "Law Reform in Egypt, 1850-1950" (P. M. Holt [ed.], *Political and Social Change in Modern Egypt*, London 1968, s. 209-230); "Modern Trends in Islam: Legal Reform and Modernisation in the Middle East" (*International and Comparative Law Quarterly*, XXI [Cambridge 1971], s. 1-21). Anderson ayrıca, çok sayıda basımı yapılan ve pek çok dile çevrilen *The World's Religions: Animism, Judaism, Islam, Hinduism, Buddhism, Shinto, Confucianism* (London 1950), çeşitli yazarlar tarafından kaleme alınmış on dört makaleyi içeren *Changing Law in Developing Countries* (New York 1963), Doğu ve Afrika Araştırmaları Okulu Hukuk

Bölümü'nde 1965-1966 öğrenim yılında farklı araştırmacılar tarafından verilen derslerin yer aldığı on dört makaleyi içeren *Family Law in Asia and Africa* (New York 1967; London 1968) ve *Islam in the Modern World: A Christian Perspective* (Leicester 1990) adlı eserlerin editörlüğünü yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

N. Anderson, "Islam", *The World's Religions* (ed. N. Anderson), London 1965, s. 52-68; R. Clifford, *The Case for the Empty Tomb*, Sutherland 1993, s. 82-108; W. A. Steiner, *The Institute of Advanced Legal Studies of the University of London 1947-1976*, London 2000, tür.yer.; *Working with the Spirit: Choosing Diocesan Bishops: A Review of the Operation of the Crown Appointments Commission and Related Matters*, London 2001, tür.yer.; Veli-Matti Kärkkäinen, *Biblical, Historical and Contemporary Perspectives: An Introduction to the Theology of Religions*, Downers Grove IL 2003, s. 261-268; T. M. Thompson, J. N. D. Anderson, *Nationalism and the "Modernisation" of Islamic Law, 1932-1984* (doktora tezi, 2010), University of Cambridge; a.mlf., Sir Norman Anderson, *Islam and the End of the British Empire*, New York-London 2015; a.mlf., "Making 'Modern' Libya: The King and Anderson", *History Today*, LXI/12, London 2011, s. 49-55; a.mlf., "Anderson, Sir (James) Norman Dalrymple (1908-1994)", *Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford 2010 (online supplement: <http://www.oxforddnb.com/view/article/54706>); I. Edge, "Professor Sir Norman Anderson: Director of the IALS, 1959-76", *Bulletin* (Institute of Advanced Legal Studies), sy. 19, London 1995, s. 17-20; M. E. Yapp, "Professor Sir James Norman Dalrymple Anderson (1908-1994): In Memoriam", *MES*, XXXII/1 (1996), s. 218-219; Muhamrem Kılıç, "Sir James Norman Dalrymple Anderson-Ek Bibliyografya", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 4, Konya 2004, s. 141-146.

TAHSİN GÖRGÜN

ANDRAE, Tor Julius Efraim

(1885-1947)

İslâm tarihi
ve din psikolojisi alanındaki
çalışmalarıyla tanınan
İsveçli şarkiyatçı,
Lutherian kilisesi piskoposu.

Protestan bir ailenin çocuğu olarak 9 Temmuz 1885'te Vena'da doğdu. İlk ve orta öğreniminin ardından 1903'te Uppsala Üniversitesi Beseri Bilimler Fakültesi'nde Arapça ve İbrânicâ öğrendi. 1906'da mezuniyetinden sonra aynı üniversitede İlâhiyat eğitimini tamamladı (1909) ve Lutherian kilisesi papazı oldu. İlâhiyat araştırmaları sırasında Hz. Muhammed üzerine çalışan ve kariyerini şekillendiren Nathan Söderblom'dan etkilendi. Din psikolojisine ilgi duyarak Hz. Muhammed'in, peygamber olduğunu kendisine bildiren

ilâhî vahiy karşısındaki tutumunu ele aldı. Delsbo ve Uppsala'da kiliseye hizmet ederken zamanının bir kısmını Berlin'de Ignaz Goldziher'in yardımıyla Arapça el yazmalarını okumaya ayırdı. 1918'de bitirdiği, Hz. Muhammed'in şahsiyeti ve İslâm kültüründeki yerine dair *Die Person Muhammeds in Lehre und Glauben Seiner Gemeinde* adlı eseriyle İslâm araştırmalarında tanınmaya başlandı. 1920'lerin ilk yıllarda ideal dinî bir toplumun oluşumunda İsveç Lutheran kilisesinin önemini vurgulayan yazı ve vaazlara ağırlık verdi. 1921'de İlâhiyat doktoru pâyesiyle ödüllendirildi. 1923'te Stockholm Üniversitesi'nde dinler tarihi öğretim üyeliğine tayin edildi ve 1927'de profesörlüğe yükseltildi. 1932'de İsveç Akademisi'ne üye seçildi. Stockholm Üniversitesi'nde 1933 yılına kadar çalıştı. 1929-1937 yılları arasında Uppsala Üniversitesi'nde dinler tarihi dersleri verdi. 1936'da kısa bir dönemde İsveç hükümetinde Kılise İşleri bakanı olarak görev yaptı. 1937'de Linköping piskoposluğuna tayin edildi. 24 Şubat 1947'de Linköping'de öldü.

İsveç kilisesine ve hıristiyan inancına olan sevgisi kadar diğer dinleri de takdir eden Andrae hocası Söderblom gibi, bazı şarkiyatçılar tarafından tamamıyla katı bir din gibi gösterilen İslâm'ın aslında böyle olmadığını söyler. Hz. Muhammed'in vahiy aldığı kabul eder. Allah kelâmi olarak görmediği Kur'an'ı siyerin en önemli ve otantik kaynağı sayar. Eserlerinde pek çok hadis mecmuasından alıntılar yapmasına rağmen bazı durumlarda hadislerle şüphelenile bakar. İlk dönem siyer kaynakları ve diğer tarih kitapları ise çok kullandığı eserlerdir. Geo Widengren onun hakkında İsveççe bir eser kaleme almış (Tor Andrae, Stockholm 1947), Bekir Armağan da doktora tezi hazırlamıştır (bk. bibl.).

Eserleri. 1. *Die Person Muhammeds in Lehre und Glauben Seiner Gemeinde* (Stockholm 1918). Eserde Hz. Muhammed'in şahsiyetinin ümmeti için ne mâna

Tor Julius
Efraim
Andrae

İfade ettiği ele alınmakta, peygamberlik nurundan, Hz. Muhammed'in mûcizeleri ve mi'racından, diğer peygamberlerin mûcizelerinden, ismet sıfatından, Hz. Muhammed'in örnek olusundan ve takvâsından bahsedilmekte, şarkiyatçı bir anlayışla müslümanların Hz. Peygamber'e bakışı ve bu alanda yazılmış neredeyse bütün klasik eserler tesbit edilerek gözden geçirilmektedir. Ayrıca eserde Batı'da ilk defa Hz. Muhammed'e duyulan saygı, müslüman dindarlığı ve İslâm mistik teorisinin gelişmesi gibi temalar üzerinde durmaktadır. A. Schimmel'e göre bu kitap, "kendisine vahiy gelen bir kul" olarak Hz. Muhammed'in nasıl ve niçin kâinatın merkezi ve en mükemmel kişi olduğu sorusuna verilen en iyi cevaptır.

2. Der Ursprung des Islam und das Christentum

(Uppsala-Stockholm 1926). Jules Roche

tarafından *Les origines de l'Islam et le Christianisme* adıyla Fransızca'ya çevrilen eserde (Paris 1955) Andrae'nin üzerinde yoğunlaştiği konulardan biri de Suriye Hristiyanlığı'nın İslâm'ın ilk yıllarının şekillenmesine olan etkisidir ve kendisi bu eserinde İslâm'ın kökeninin Hristiyanlığa dayandığını ispatlamaya çalışmaktadır.

3. Mystikens Psykologi (Stockholm 1926, 1968). Eserde din olgusunun bütün boyutları ele alınmaktadır.

4. Muhammed Hans Liv och Hans Tro (Stockholm 1930). Andrae'nin İslâm'ı bir dünya dini olarak gördüğünü ve diğer dinlerden daha açık bir tarihe sahip olduğunu söyleiği eserde Hz. Muhammed döneminde Arabistan, Muhammed'in çocukluğundan nübüvvete kadar olan hayatı, dinî mesajı, vahiy doktrini, Kureyş ile mücadelesi, Medine'de yönetim ve Hz. Muhammed'in şahsiyeti gibi konular işlenmektedir. İsviçre yazılan eser Almanca'ya (*Mohammed Sein Leben und Glaube*, Göttingen 1932), Theophil Menzel tarafından İngilizce'ye (*Mohammed The Man and His Faith*, London 1936, 1956; New York 1936), Maurice Gauddefroy-Demombynes tarafından Fransızca'ya (*Mahomet sa vie et sa doctrine*, Paris 1945), ayrıca İspanyolca ve İtalyanca'ya çevrilmiştir. Bekir Armağan ve Tuncay Günaydin eseri Türkçe'ye tercüme etmişlerse de henüz basılmamıştır.

5. Nathan Söderblom (Uppsala 1931). Andrae'nin, hocası ve arkadaşı, Nobel ödüllü Piskopos Söderblom'un 1931'de ölümü üzerine yazdığı biyografisidir.

6. Die Frage der Religiösen Anlage (Uppsala 1932).

Bu çalışmasında Andrae ilkel dinler kavramına karşı çıkararak orijinal dinler gerçeğini vurgulamaktadır.

7. Die Letzten

Dinge

(Uppsala 1934). Müellifin ölümünden sonraki hayatı dair inancını anlattığı esevidir.

8. I Myrtentradgarden Studier i sufisk mystik. Andrae, ölümünden sonra basılan bu eserini (Stockholm 1947) Hallâc-ı Mansûr'un fikirlerinden ve idam edilmesi olayından etkilenerek yazmıştır.

İslâm tasavvufunun ilk dönemlerde nasıl anlaşıldığı hususunun ve ilâhî aşıkın mahiyetinin ele alındığı eserde pek çok sûfînin hayatı, tasavvûf anlayışı, riyâzet, halvet, tevhid vb. konular incelenmektedir.

Eseri Birgitta Sharpe *In the Garden of Myrtles* adıyla İngilizce'ye (New York 1987), Helmhart Kanus-Credé *Islamische Mystiker* ismiyle Almanca'ya (Stuttgart 1960) çevrimiştir. Andrae'nin bazı makaleleri *Le monde oriental* dergisinde yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tor Andrae, *Mohammed, The Man and His Faith* (trc. Th. Menzel), London 1936, s. 5-6; a.mlf., *Les origines de l'Islam et le Christianisme* (trc. J. Roche), Paris 1955, s. 7-8; a.mlf., *In the Garden of Myrtles* (trc. B. Sharpe), New York 1987, s. XIII-XV; G. Widengren, *Tor Andrae*, Uppsala 1947; Necîb el-Akîki, *el-Müsteşîkûn*, Kahire 1980, III, 33; A. Schimmel, *Ve Hz. Muhammed (s.a.s) O'nun Peygamberi'dir* (trc. Okşan Aytolu), İstanbul 1995, s. 16; a.mlf., "Andrae, Tor", ER, I, 271-272; İbrahim Sarıçam v.dgr., *İngiliz ve Alman Orientalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*, Ankara 2011, s. 11, 225, 417-418, 480; Bekir Armağan, *Tor Andrae'nin Eserlerinde Hz. Muhammed* (doktora tezi, 2012), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 9-37.

BEKİR ARMAĞAN

ANHEGGER, Robert

(1911-2001)

Alman Türkologu.

Komünist Partisi'ne üye oldu ve bazı siyasî faaliyetlerde bulundu. Nazi-Antinası grupları arasındaki kavgaların birinde yaralandı. Aynı yıllarda Balkanlar'la ilgili çalışmalarla ve İslâmoloji'ye ilgi duymaya başladı ve Türkçe öğrendi.

1934'te İsviçre vatandaşlığını geçti. 1935'te Tuna yoluyla Rusçuk, Varna ve İstanbul'a gitti. İstanbul'da bir yıl kalarak Türkçe'sini geliştirdi. 1938'de ikinci defa Türkiye'ye geldi ve Andreas Tietze ile Anadolu'yu dolaştı. 1940'ta Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde yardımcı araştırmacı olarak görev yapmak üzere üçüncü defa Türkiye'ye gelen Anhegger daha sonra çeşitli işlerde çalıştı. Özel ders verdi, okutmanlık yaptı. Köy enstitüleri yapı projelerinde görev aldı. Zürich Üniversitesi'nde hazırladığı Osmanlı madenciliğiyle ilgili doktora tezi İstanbul'da yayımlanıldı (1943-1945). Ayrıca çocuk kitapları üzerine çalışmalar yaptı. 1956'da Almanca kursları açtı ve yönetti. 1958'de yazar İsmet Zeki Eyüboğlu'nun kuzeni ve Türkiye'nin ilk kadın mimarlarından Mualla Eyüboğlu ile ikinci evliliğini yaptı. Emekli olduktan sonra İstanbul'a yerleşti. Galata'daki evinde birçok sanatçı, yazar, araştırmacı ve müzisyen bir araya geliyordu. Goethe Enstitüsü'nün bir kolu olarak İstanbul Kültür Derneği'ni kurdu. Yöneticisi olduğu, 1959'da Türk-Alman Kültür Derneği adını alan bu kuruluşta Türk-Alman kültürune katkılar sağladı. 1968'de Goethe Enstitüsü'nce Amsterdam'a tayin edildi. Uzun süre Amsterdam ile İstanbul arasında gidip geldi. Hollanda'da konferans vermek, sergi düzenlemek gibi birçok faaliyetiyle Türk kültürünün tanıtımına hizmet etti. Rotterdam'da yayımlanan WAR dergisinin birkaç sayısının Türkiye'ye ayrılmasını sağladı. 1976'da Poetry International için Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı, ardından Ruhi Su ve Zülfü Livaneli'yı tekli etti, bunların Hollanda'da tanınmasına

Robert Anhegger

